

Lastniki in izdajatelj: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Urejuje uredniški odbor. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33. — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Mestni hranilnici v Novem mestu 616-H-T-24. — Letna naročnina 480 din, polletna 240 din, četrtletna 120 din. — Tiska Tiskarna Slovenskega poročevalca v Ljubljani.

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

OD TEDNA DO TEDNA

V zadnjem tednu je bilo v ospredju zanimanja evropske javnosti — in je še — Edenovo potovanje po Evropi. Britanski zunanji minister je obiskal najprej Bruselj, kjer se je razgovarjal z zunanjimi ministri Belgije, Nizozemske in Luxemburga in jih, kot kaže, pridobil za svoje predloge, potem pa odpotoval v Bonn, razgovarjal se z Adenauerjem in drugimi visokimi zahodnonemškimi funkcionarji. Od tod je krenil v Rim, na koncu pa bo obiskal še Pariz. Zanimivo je tudi, kot poudarjajo politični opazovalci v Parizu, po kakšni poti je krenil Eden. Dejstvo, da je obiskal najprej države, ki so ratificirale EOS, potem Rim in še ledno hladno Francijo, razlagajo v Franciji kot znak, da si hoče Eden najprej pridobiti podporo teh držav, da bi lahko v razgovorih za Mendès-Francom o preceh vprašanih evropske obrambe imel za seboj podporo držav Beneluxa, Zahodne Nemčije in Italije. Vendar kažejo odmevi tega Edenovega potovanja, da Britanija in ZDA nista istih misli glede tega, kako bi bilo treba najti izhod iz tako imenovane evropske krize, ki je nastala po zavrnitvi sporazuma EOS v francoskem parlamentu. O tem priča tudi dejstvo, da je ameriška veleposlanica v Rimu ga. Luce prihitela iz ZDA še preden je tja prispel Eden, da bi prepričala, kot pravijo rimski politični krogi, da se italijanska vlada ne bi preveč naslonila na britansko politiko in odstopila od tako imenovane atlantsko-ameriške smeri v svoji zunanji politiki. Da je temu tako, pričajo tudi izjave italijanskih predstavnikov, češ da rimska vlada načelno sicer podpira Edenove predloge, da pa v praksi ne bo storila ničesar, kar ne bi bilo v skladu z ameriškim tezami glede ureditve vprašanih evropske obrambe. Kaže, da si je Eden na svoji poti v glavnem pridobil na svojo stran države Beneluxa in tudi Adenauerja, ki je kot kaže pripravljen privoliti celo v omejeno suverenost Zahodne Nemčije in v omejeno oborožitev le-te, da pa bo imel težavnejše delo v Rimu, še zlasti pa v Parizu. V Parizu pa, pričakuje obiska šefa Foreign Officea, poudarjajo, da Francija sicer ne želi razbiti enotnosti zahodne Evrope, da pa želi videti tudi Britanijo v zvezi, ki ob omogočila oborožitev Zahodne Nemčije. Pri vsem tem je treba opozoriti tudi na neurejena vprašanja in pereče odnose med Francijo in Zahodno Nemčijo, ki so kamen spotike pri urejanju perečih evropskih vprašanih se zlasti zato, ker v zadnjih dneh nekateri krogi tako v Franciji kot v Nemčiji drugi proti drugim širijo šovinistične gesla. Medtem, ko se v Evropi zahodne države močno prizadevajo, da bi končno vendarle že našli način kako bi vključili Zahodno Nemčijo v zahodni obrambni sistem in nadomestili propadlo EOS, pa so v Aziji te dni sklenili pakt za Jugovzhodno Azijo. Značilno za ta pakt je predvsem to, da v njem ne sodeluje večina azijskih držav s tega področja, kajti le-te niso takšnemu paktu prav nič naklonjene, in so odklonile udeležbo na manjši konferenci, na kateri so ta pakt podpisali. Hkrati komintanške čete s Formoze s topovi in bombniki bombardirajo kitajsko obalo, medtem ko so čete pekinške Kitajske bombardirale otok Kvemoi, ki leži tik ob kitajski obali.

Živinoreje, sadjarstva, vinogradništva naj bi se oprijeli v Adlešičih

Ena najbolj pasivnih občin v Bell krajini je občina Adlešiči. V tem pogledu kot tudi po velikosti je precej podobna občini Predgrađ. Na območju adlešičke občine živi v 19 naseljih 1681 ljudi. Zanesljiv dokaz za pasivnost kraja je padanje števila prebivalcev, kljub znatnemu prirastku. Delovna sila pa odhaja za delom drugam, ker doma nima zaposlitve in kruha. Odtok delovne sile je z ozirom na razpoložljivo delovno silo sicer šibak, vendar število prebivalcev v občini vztrajno pada. Veliko ljudi, ki so za delo najbolj sposobni, se preživlja z nabiranjem zdravilnih zelišč in drugimi priložnostnimi zaposlitvami. Zemlja je izrazito kamnena, razen zelo majhnih površin ob Kolpi. Socialna struktura prebivalstva se ni spremenila in je še vedno največ majhnih kmetov. Obrtnikov je v občini zelo malo, še ti so povečini rokodelci. V vsej občini ni niti enega podjetja, dokaj pa je razpaso šušmarstvo. Občina je že imela podjetje za izkoriščanje peska, ki bi služil za peskanje zemlje, toda to je zaradi premajhnega naročila propadlo. Tudi kmetijska zadruga nima nobenega obrtnega odseka, ali podjetja. Domača obrt ženskih ročnih del ima lepe pogoje, toda njen večji razmah ovira pomanjkanje barvane prejice, ki jo moramo uvažati.

Vasi v občini Adlešiči so bile med vojno hudo prizadete, saj se bile nekatere v celoti požgane. Obnova ni še končana. So družine, ki se stiskajo v enem ali dveh zasilo obnovljenih prostorih. Živinsko krmo še skoraj povsod hranijo v stogih, kjer je veliko propade, ostala pa izgubi na vrednosti. Mnogi so tudi letos zaposlili kredite za obnovu najnujnejših gospodarskih in stanovanjskih stavb. Prošnje rešujejo zelo počasi, medtem ko gradbena sezona hitro beži in je zima pred vratmi. Vprašanje dokončne obnovne stavbe, ki so bile med vojno poškodovane, bi morali reševati hitreje in odločneje. Neobnovljene domačije, posebno pa še gospodarska poslopja, so resna ovira vsakega napredka. Od kmetijskih panog v občini ima pogoje za razvoj predvsem živinoreja, pa tudi za sadjarstvo in vinogradništvo je podnebje ugodno. O tem govore v Adlešičih že več let, naredili pa so do sedaj bore malo. Nekoliko se je dvignila edinole živinoreja, za kar skrbi živinorejski odsek kmetijske zadruge. Tako so lani s pomočjo Okrajne Zadrugne zveze kupili nekaj ovac solčavske pasme. Ta vrsta ovac

Gotovo je, da brez izdatnejše pomoči ne bo mogoče dvigniti močno zaostalega kmetijstva. Pričakovanja stalnih kreditov je pa le nekoliko preveč. Potrebno je poiskati tudi lokalne vire. To so obrtna in industrijska podjetja. Njihovemu nastanku in razvoju pa so dosedaj v Adlešičih posvečali premalo pažnje. V vsakem kraju so pogoj za obstoj in razvoj takega ali drugačnega podjetja. V adlešički občini je precej dobrih zidarjev, pa tudi tesarji se dobe. Vsi ti odhajajo za zaslužkom posamič. Ali ne bi bilo bolje, da bi organizirano kot podjetje prevzemali dela doma in drugod? Dosedaj se nihče ni poskušal, da bi te priučene in polpručen delavce povezal v podjetje, ki bi dajalo zaslužek delavcem, občini in družbi pa lep dohodek. Podobnih možnosti za povečanje narodnega dohodka in dvig gospodarstva je še več. Od komunalnih del so se letos lotili popravila občinskih potov. Za ta dela je občinski ljudski odbor predvidel v proračunu 230.000 din. To je sicer skromen znesek, ki zadostuje kjomaj za razstrelivo, toda prebivalci bodo vse drugo opravili s prostovoljnimi delom. To pa

Drugi občinski praznik Trške gore

23. septembra bo občina Trška gora praznovala svoj drugi občinski praznik. Na ta dan bomo proslavljali 12. obletnico smrti junaških aktivistov novomeškega okraja, ki so se pred italijansko ofenzivo zaleteli v Beceletovo jama v Zagradu pri Otočcu. Sredi gozda, poraslega z nizkim grmičevjem, je jama v kateri so bili skrili. Nad njo je velika skala, v kateri je v zidana spominska plošča z imeni padlih junakov: Vinka Padersiča (Batreji), Vinka Kosa in Alojza Gregorčiča. Vsak, kdor obišče to jama, obudi spomin na padle junake, zlasti na heroja Batrejo, ki je bil med ljudstvom zelo priljubljen. Letos se bomo njegovemu spominu oddolžili s tem, da mu bomo odkrili spominsko ploščo na grobu v Otočcu. Ob tej obletnici se spominjamo njihove junaške borbe proti fašizmu, ki so jih večkrat pozvali, naj se predajo. Na klic domačega izdajalca in na obljubo, da se jih ne bo nič zgodilo, so prišli iz jame vsi razen Padersiča, ki se je boril do zadnjega diha. Fašisti so se vrgli na ujetnike kot stekli psi, jih zvezali skupaj s terenami Meri Beceletovo in Fani Virantovo ter jih gnali k Beceletovi domačiji, ki so jo malo prej požgali. Nato so jih odvedli v St. Peter. Po kratkem razmišljanju so jih pognali v Krasečev boršt, kjer so jih zverinsko mučili in ustrelili. Praznovanje občinskega praznika bo občina Trška gora pričela že 22. septembra zvečer z zažiganjem kresov

po vsej občini in s filmom, ki bo prikazoval NOB. Na dan praznika 23. septembra bo sledeč program: ob 5. budnica, ob 6. napad na Otočec (izvajajo mladinci predvojaške vzgoje, gasilci in PLZ). Ob 7. uri slavnostna seja občinske LO, ob 9. uri zbirališče pred spomenikom padlih borcev, nato sprejem gostov. Po sprejemu govori. Ob 10. uri odhod na pokopališče in odkritje spominske plošče nar. heroju Batreji. Ob 10.30 odhod k Beceletovi jami in polaganje vencev. Ob 14. uri kulturni program v domu »Partizanc«. Izvajajo množične organizacije občine Trška gora. Po končanem sporedu ljudsko rajanje na vrtu doma Partizan.

Vse za zdravo potomstvo človeštva

Iz poročil naših delegatov na kongresu za zaščito otrok v Zagrebju je razvidno, koliko daje naša država za vzgojo in rast najmlajših državljanov. Pa ne samo poročila, vsakdo lahko tako pove. Množične organizacije kot so Rdeči križ, Zveza borcev in tudi pedagoški in zdravstveni delavci so si postavili za najvažnejšo nalogo skrb za otroka. Tem organizacijam se pridružuje še nove, ki skrb izkjučujejo za mladi naraščaj. Take organizacije so: društva prijateljev mladine, pionirski starešinski sveči, ženska društva, domski sveči, šolski in upravni odbori zdravstvenih in socialnih zavodov. Vedno nove organizacije za skrb in zaščito otroka pa so tudi potrebne, če pomislimo, da je v Sloveniji okoli 16.000 otrok, ki so eno ali obojestranske sirote. Vsi ti otroci so pod varstvom države. Največ jih živi po domovih in zavetiščih, kjer se šolajo ali uče obrti, za katere imajo veselje. Tudi za njihove počitnice je preskrbljeno, saj vemo, da se vsako leto organizirajo počitniške kolonije, taborjenja in letovanja, ki so namenjena predvsem tem otrokom. Letos bomo organizirali od 3. do 10. oktobra Teden matere in

je dokaz, da si prebivalci žele napredka in so pripravljani zanj tudi kaj žrtvovati. Da je umna živinoreja donosna, so že sami spoznali in zato se je vedno bolj oprijemljejo. Ker za poljedelstvo zaradi slabe zemlje ni pogojev, je prav, da bi se živinoreje in sadjarstva lotili še vztrajneje, obenem pa iskali možnosti za obnovu vinogradov, ki lahko dopolnjujejo dohodek kmetu v tem pasivnem kraju. To je predvsem naloga kmetijske zadruge in njenih odsekov, pa tudi občinskega ljudskega odbora in množičnih organizacij.

V Kočevju bodo imeli moderni mlini

Pred dnevi je gradbeno podjetje »Zidar« začelo z delom pri novem modernem mlinu, ki ga bo zgradilo trgovsko podjetje »Klas« iz Kočevja. Novi mlin, prvi te vrste v Sloveniji, bo stal ob silosu, kjer bodo zaloge žita za predelavo, saj bo mlin predelal do 60 ton žita na dan. Mlin bo opremljen s sodobnimi domačinimi in tujimi stroji. Imel bo košarno, pralnico, sušilnico, laboratorij in ostale moderne naprave za proizvodnjo pšeničnih in koruznih izdelkov najboljše kvalitete. Ker se Kočevska bavi v glavnem z živinorejo, je investitor mlina mislil tudi njanjo. Vzpostreno z mlinom bo zgradil tudi predelovalnico živalske krme. Tako bodo uporabljali otrobi, ki jih bo v mlinu s tako proizvodnjo mnogo; krma bo zelo redilna in bo dvignila živinorejo na Kočevskem. Če bodo vsi načrti o mlinu in predelovalnici uspeli, bo to velika pridobitev za Kočevsko.

Priloge na jesensko setev

Zvezni izvršni svet je na posebni konferenci proučeval priloge za jesensko setev. Tovariš Hasan Brkić je poročal, da potekajo priloge normalno in da bodo dali iz državnih rezerv za setev približno 500 ton pšenice. Umetna gnojila bodo dobili kmetovalci do 15. septembra. Na konferenci so sklenili, da bodo kraji, ki so jim elementarne nesreče povzročile škodo, dobili večjo pomoč.

Spored prireditev na Ostrožnem, v Celju in bližnji okolici 18. in 19. septembra 1954

- CELJE IN BLIŽNJA OKOLICA**
- 18. IX. 1954.
- Ob 10 Odkritje spominske plošče v Joštovem mlinu v Medlogu, kjer je bila decembra 1939. partijska konferenca.
- Od 12—15 Na celjskem aerodromu I. jugoslovanski Aero-Rally.
- Ob 16.30 Pred magistratom v Celju koncert godb JLA iz Ljubljane in Maribora, Ljudske milice iz Ljubljane, »Svobode« iz Hrastnika in Invalidskega pevskega zbora.
- Ob 17 **SPREJEM PATRULJ PRED MAGISTRATOM V CELJU.**
- Od 18—19 Promenadni koncert godbe JLA iz Ljubljane na terasi starega magistrata.
- Od 18—20 Koncert celjske godbe na pihala na Kocenovem trgu.
- Od 19—20 Koncert godbe Ljudske milice iz Ljubljane pred zgradbo Ljudskega odra v Stanetovi ulici.
- Od 19—20 Koncert godbe JLA iz Maribora na Slandrovem trgu.
- Ob 20 Kajuhov večer v Narodnem domu. Sodelujejo kulturno-prosvetna društva iz Celja.
- Od 20 dalje kino predstave jugoslovanskih filmov v letnem kinu v Celju.
- Ob 20 Hans Tiemayer: »Mladost pred sodiščem«. Izvajajo Mestno gledališče Celje. Slavko Kolar: »Sedmorica v leti«. Izvajajo »Ljudski oder« Celje.
- Ob 20 V Stora pri Celju: Koncert Tržaškega pevskega zbora iz Barkovlj.
- Ob 20 V Zalcu koncert Tržaškega pevskega zbora iz Nabrežine.
- Ob 20 V Babnem koncert Tržaškega pevskega zbora iz Doline in nastop domače kulturno-prosvetne skupine z veseloigro: »Korajža velja«.
- Ob 21 V kino dvorani Uniona v Celju koncert Slovenske filharmonije.
- Ob 21 V kinu »Dom« jugoslovanska filma »Vesna« in »Stojan Mutikaša«.
- OSTROŽNO**
- Od 19—20 Koncert Trboveljske godbe na pihala v Partizanskem gledališču.
- Ob 19 Nastop kulturniške skupine IX. korpusa in Jcovem gledališču.
- Od 20 dalje kino predstave jugoslovanskih filmov v vseh kinematografih na prostem do jutra.
- Ob 20 Koncert železarske godbe iz Raven na opernem prostoru.
- Ob 20 Partizanski miting kulturniške skupine IV. operativne cone in Invalidskega pevskega zbora v Partizanskem gledališču.
- Ob 21 B. Smetana: »Prodana nevesta«. Izvajajo mariborska Opera. (Dirigent C. Cvetko, gostja Vilma Bukovec in Ladko Korosec.)
- 19. IX. 1954.**
- OSTROŽNO**
- Ob 5.30 Vaja godb na pihala in pevskih zborov na Partizanskem gledališču.
- Ob 6.30 Zbor enot IV. operativne cone na zbornem mestu brigad ob Lokrovski cesti.
- Ob 8.30 Nastop združenih pevskih zborov in godb na slavnostni tribuni. 2500 pevcev, 500 godbenikov. Prihod brigad.
- Ob 10 **OTVORITEV SLAVNOSTNEGA ZBOROVANJA.**
- Popoldne:**
- Ob 15 Letalski miting s sodelovanjem enot JLA in letalskih centrov Slovenije.
- Od 14 dalje fizikalne in športne prireditve v Celju.
- Od 16 dalje v kinu »Dom« in kinu »Metropole« predvajanje jugoslovanskih filmov.
- Od 16 dalje nastopa na Jcovem gledališču kulturniška skupina IX. korpusa.
- RAZSTAVE IN MUZEJI V CELJU (18. in 19. septembra odprti ves dan)**
- Vojna razstava na dvorišču vojašnice Slavka Slandra.
- Razstava partizanske grafike in risb v avli Mestnega gledališča.
- Razstava likovnih umetnikov v prostorih Mestnega muzeja v Grofiji.
- Razstava Društva arhitektov Slovenije — »Od stare k novi šoli« v telovadnici II. gimnazije.
- Muzej NOB, Mestni muzej in Gledališki muzej.

Prvo surovo železo iz elektroplavža v Štorah

Pred dnevi je iz velikega elektroplavža v Štorah prvič prišlo sivo surovo železo. Prvi dan je dal plavž 6 ton grobljave odlične kakovosti in 8 ton železa. Ko bo zgrajen nov obrat aglomeracije za filtriranje železne rude in bo na razpolago dovolj električne energije, bo plavž proizvajal dnevno do 80 ton sivga surovega železa.

Ob prazniku »ŠTAJERSKA V BORBI« pošiljamo borbene pozdrave vsem borcem in aktivistom!

Splošne trgovinsko podjetje Črnomelj

NAVODILA UDELEŽENCEM PROSLAVE »ŠTAJERSKA V BORBI« NA OSTROŽNEM ZA PREVOZ PO ŽELEZNICI

Za udeležence proslave je odobrena za prevoz v brzih in potniških vlakih III. razreda 75%-na, za prevoz v II. in I. razredu pa 50%-na prevozna olajšava. Popust velja od vštete 11. do vštete 22. septembra 1954. Za udeležence v Dolenjske je železnica organizirala te-le posebne vlake:

Tek. št.	Iz izhodne postaje	ODHODI VLAKOV			Postanek za vstop udeležencev v postajah	Prihod v Celje		Povratek vlakov iz Celja		OPOMBA			
		dne	ura	min.		dne	ura	dne	vl. št.		ura	min.	
1.	Velika Loka	18. 9.	28	11	35	18. 9.	17	33	19. 9.	41	22	53	
2.	Kočevje	18. 9.	32	11	45	18. 9.	18	09	19. 9.	45	23	40	Pri povratku postanek se v Laškem
3.	Novo mesto	18. 9.	24	12	38	18. 9.	16	49	19. 9.	39	22	25	
4.	Metilka	18. 9.	56	16	22	19. 9.	0	17	20. 9.	59	2	48	
5.	Trebnje na Dol.	18. 9.	44	16	36	18. 9.	20	21	19. 9.	33	21	04	

Izostanejo pa redni vlaki dne 18. in 19. septembra: vlak št. 8362 na progi Novo mesto—Trebnje—Sevnica vlak št. 8361 na progi Sevnica—Trebnje—Novo mesto.

Ob občinskem prazniku Velikih Lašč

Tako je bilo pred 10 leti na Turjaku

Tiste dneve po italijanski kapitulaciji septembra 1945 so nekaj dni nepregoma regljale strojnice, pokale puške in bombe okrog Turjanskega gradu. Partizanske enote so napadale zadnje postojanke belih izdajalcev na Dolenjskem, kamor so se zatekli po zloumu italijanskega fašizma. Italijani so se že dobra dva meseca prej umaknili iz gradu, ker se jim ni zdel dovolj varen pred partizani. Prepustili so postojanko belim hlapcem, ki so se pritepli sem iz cele Dolenjske. Njihov komandant je bil znan krivnik Zuraj iz Skočjana, pobočnik pa Franc Bambič iz Malega Ločnika. Takrat je v gradu še stanoval grof Ardi, ki ni hotel prepustiti gradu belim, da bi ga utrdili, ampak jih je odredil v hleve. Po italijanski kapitulaciji je moral popustiti. Prvotno so belogardistične postojanke dobile iz Ljubljane navodilo, naj se zberejo v večjih postojankah in vodijo borbo proti partizanom, toda položaj je bil mnogo bolj kritičen, kot so mislili. Zato so se v paniki nemegu zatekli v turjanski grad. Z 12. septembra je bil grad z okolice poln bele golezni in začelo se je mrzlotno nrtjevanje. Na pohodu proti Turjaku so heli mobilizirali moške ne glede na starost; kdor se jim je upiral, so ga na mestu ubili.

Ugodnosti amnestije, ki jo je obiral Glavni štab NOV in POS, ki sta ga podpisala komandant Stane Rozman in pol. komisar Boris Kraigher, so se poslužili mnogi belogardisti in zapustili vrste ostalih zarizencev ter se pridružili partizanom ali odšli domov.

Partizanske enote so kmalu obkolile Turjak in pripravile napad na bele zarizence, med katerimi je bilo zelo veliko duhovnikov. Tomšičeva brigada je bila razporejena na sektorju okolice Velikih Lašč in Grosuplja. Cankarjeva in Levstikova sta zavzeli položaj Rašča-Rob-Osredok, Grosuplje-Smarje-Skofljica, Ljubljanska je ostala na svojem položaju Iz-Golo-Zeljmje, Prešernova brigada pa se je po razorožitvi Italijanov pri Dolenji vasi pomikala preko Ribnice proti Turjaku. Tako je bil obroč okrog bele postojanke sklenjen in s tem usoda postojanke zapečatena.

7. zaplenjenim italijanskim težkim in lahkim orožjem so se partizanske jedinice bližale postojanki. 13. septembra je

avtokolona Prešernove brigade naletela na zasedo belih ne daleč od Turjaka ob cesti proti Rašči. Na borbe na prvem kamionu se je vsula toča krogel in bilo je tudi nekaj žrtev. Z jurisem so nato borci preganili zasedo belih in nadaljevali pot proti Laporju in Gradežu ter tako tudi od strani odrezali pot belim iz postojanke. Štab XIV. dizije je poslal belim pismeni ultimatum na predajo, kar pa so ti odklonili. Torej ni preostalo drugega, kot postojanko likvidirati s silo orožja. Tomšičeva brigada je pod vodstvom komandanta Dakija takoj začela stiskati obroč okrog dominantnega hriba Veliki Osolin, kjer so se beli utrdili v cerkvi, ki so jo spremenili v bunker. V treh dneh so Tomšičevci to izpostavljeno postojanko likvidirali.

Med tem časom je bilo v turjanskem gradu živahno kot v čebelnjaku. Beli so si delili funkcije, številni duhovniki so hujskali zapeljance ter jih pripravljali na borbo s partizani, blagoslavljali orožje in se tudi vadili v rabi orožja. 14. septembra zjutraj pa je spregovorilo partizansko orožje. Komaj je grad izvil iz jutranje megle, že so se pokazali točni topovski zadetki na stolpu, ki je bil zavrt v dim. Ta dan so prišli v Velike Lašče tudi Franc Leskošek-Luka, Zekovič, Janez Hribar, Jože Brilej-Bolko in drugi predstavniki NOV. Napravili so zadnji poizkus, da bi prišlo do predaje belih, oziroma do sporazuma. Določena je bila parlamentarna delegacija s tovarišem Stanetom Rozmanom na čelu, ki naj bi se skušala dogovoriti z belimi in tako preprečiti nadaljno prelivanje krvi. Po daljšem trudu so s pomočjo gostilničarja Jožeta Ahca iz Turjaka dobili zvezo z belimi v gradu, ki pa so sleherni razgovor odklonili. Takoj nato je komandant Stane Rozman ukazal komandantu Prešernove brigade tovarišu Duletu, da uniči postojanko za vsako ceno.

Naslednje dni se je razvnela borba. Partizani so pripeljali na pomoč še težko havbico, s katero so poprej uničili postojanko plavil v Grčaricah. Kmalu je stopila v akcijo še ena in obe sta bruhali težke granate na zidovje gradu. Kmalu so se pokazale v zidu prve luknje. Nekaj belček se je pojavil v mitraljezom na ostrešju, da bo imel boljši

razgled, toda granata ga je odnesla kot muho.

Med borbo so opazovalci na južni strani sporočili, da se zid že podira. Nastane velika odprtina. Beli na tej strani ne dajejo nikakega odpora, na drugi strani pa se krčevito upirajo, toda partizanske jedinice so že pripravljene za zadnji naskok. Komisar Milče hitro prvi proti odprtini v zidu, za njim pa kolona Prešernovcev. Borci požirajo dim in apneni prah, ki se je počasi polega. Vod je še skoraj ves na zidu. Komandant Krtina razporeja borce, ki streljajo po belih, ki se še upirajo. V tem trenutku se v kleti vname municija. Močne detonacije pretresajo stolp, ki je že zavzet in strop se podira v globino, v omenj. Pri tem se beli nekoliko znajdejo in obspavajo borce z bombami. Tedaj se pojavi komandant Dule in z mirnim glasom poveljuje borcem na obzidju. Rešili so jih in takoj gredo na druge položaje. Po lestvah lezejo prvi beli in se predajejo, okoli Lutrove kapele in na stopniščih pa se nadaljuje zagrižena borba. Kmalu nato iz vseh lin kukaajo glave belih, ki se po vrsti predajajo. Okrog belih krvnikov, zlasti okrog kolovodij, kot so bili Zuraj, Horvat, Kožuh in drugi, se nabirajo gruče gledalcev.

Tako je 19. septembra 1945 padla trdnjava, ki se je stolletja upirala. V njej se je stolletja šopiril gospodovalni graščak, ki je vladal s korobačem in na vse načine izkoriščal brezpravno rajo. Ta dan so ljudje, ki so se odzvali klicu komunistične partije premagali to srednjeveško trdnjavo in gnezdo bele garde.

V spomin na to veliko zmago je občinski ljudski odbor Velike Lašče sklenil, da praznuje 19. september kot občinski ljudski praznik. Letos ga praznujejo drugi.

Branko Golobič

KOLIKOR PRODAJO, TOLIKO IZKUPIJO

Tako je v kmetijski zadrugi v Brusnicah. Zadruga odkupuje vsa leta in nudi prebivalcem podgorjanskih vasi stalen zaslužek. Pozimi odkupuje les, preko vsega leta pa gozdne sadeže in zdravilna zelišča. Prva velika »žetev« so češnje, ki jih je letos zadruga odkupila za pol milijona dinarjev. Češnje bi šle bolj izpod rok, če jim ne bi konkurirale vipavske, ki pridejo prej na trg. Vendar so tudi Brusničani lahko prodali češnje v Novo mesto, Celje, Ljubljano in druga slovenska mesta. Za češnjami so prišle borovnice, ki jih je mnogo po vseh okoliških gozdovih in v Gorjancih. Zadruga jih je odkupila preko 20.000 kg; povprečna nabiralka je pri borovnicah zaslužila 1.000 din na dan. Posebno donosne so bile rdeče maline. Poslovodja KZ je organiziral nabiranje v Opatovi gori, Kočevskem Rogu in Travniku pri Kočevju. Z brusniške občine je bilo 80 nabiralec, priključilo pa se je še mnogo drugih nabiralec. V enem dnevu so nabrali do 2.000 kg rdečih malin. Ko so se nabiralci po enem tednu vrnili domov, so imeli v žepu po 12.000 in še več dinarjev. Zadruga je imela z malinami okoli 300.000 din dobička, ki ga bo koristno uporabila za dograditev zadrugnega doma, postavila pa bo tudi prepotrebno garažo za strojni odsek, ki ima precej strojev, a nobenega primerne prostora za spravlanje.

Tudi nabiranje zdravilnih zelišč je donosno, saj je zadruga izplačala nabiralcem za preko milijon dinarjev. V splošnem lahko rečemo, da ves denar, ki ga v brusniški občini potrebujejo za nakup predmetov v trgovini Kmetijske zadruge, zaslužijo z nabiranjem zdravilnih zelišč in gozdnih sadežev. Vsaj številke nam tako povedo. V prvem polletju je zadruga odkupila za dobrih 6 milijonov, prodala pa manj kot za sedem.

Narava je bogata in nam veliko nudil, samo poznati moramo pravilno izkoriščanje, da ne bomo delali škode, ker bo denar tudi drugo leto prav prišel.

Kako je z gasilskim domom v Mokronogu

Gasilski dom v Mokronogu je v tako slabem stanju, da bo kmalu razpadel. Člani upravnega odbora so o tem precej razmišljali, a se niso mogli zediniti. Eni so menili, naj bi popravili stari dom, drugi pa, da se zraven šole zgradi novi. Končno so pričeli graditi novega. Izkopala so veliko jama, v katero je izginilo 80.000 din družtvenega denarja in še nekaj kredita, potem pa je delo prenehalo. Imeli so 8000 kg negašenega apna in 5000 cementa. Cement je razdelil bivši OLO Trebnje za komunala dela, apno pa je moralo nekam izginiti, ker ga nikjer ni.

Letošnji občni zbor društva je bil tako boren, da ni prišlo do nobenega zaključka, še novega upravnega odbora ni so izvolili. To je posledica trenja med člani. Kazalo je, da bo tudi izredni občni zbor potekel brez uspeha. Končno sem pristal, da bom prevzel predsedniške posle, da bi se razmere v društvu spet uredile. Najprej sem pričel misliti na popravilo gasilskega doma. Obrnil sem se na razne foruma za pomoč, naročil načrt in ga poslal Okrajni gasilski zvezi. Tu je načrt tudi oblašal, dokler ga nisem iztaknil na dnu pisalne mize, kjer je počival v miru.

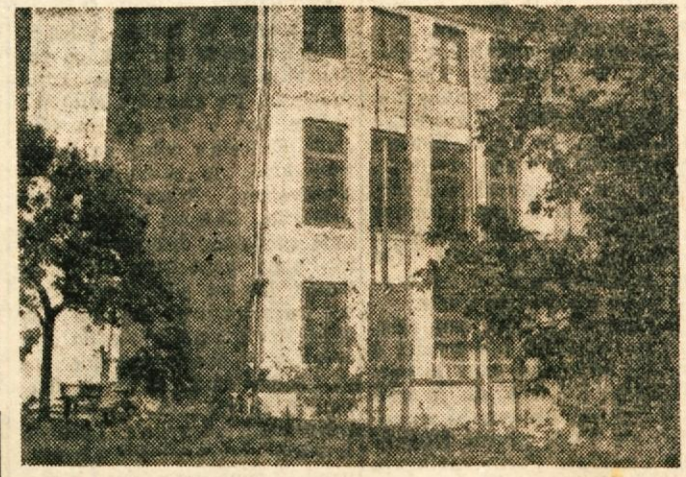
Odpret mi pride žena. Ko sedem, mi pa pravi on, Zaletelec Franc, paznik: »Povedal bom, kolikor še vem. Si govoriš s Pipanom?« »Seveda sem!« »Potem je dobro. Ne vem, kje bi začel, saj sva marsikaj skupaj doživela. Od začetak?« »Pokimam. Nato si priže cigareto.« »Omega septembra 1945 ne bom pozabil. Iz Jugurja smo odkorakali na večer — ne bo jasno, cesta suha, pol petih popoldne, vsa Štirinajsta v zavstavih. Prešli smo Suhor, Businjino vas, Radovico. Ljudje vsi

Dolgo nismo dobili odgovora na vaša prošnja, slednjič pa so nam vendar sporočili, da je odobrena pomoč 50.000 din. Seveda je to zelo malo, ker znaša predračun 650.000 din. Gasilci smo se obvezali, da bomo polovico dela opravili s prostovoljnimi delom in darovi. Tudi v blagajni društva imamo 70.000 din.

Upali smo, da bomo dobili več pomoči, toda povsod nam očitajo: imeli ste milijonski kredit, pa ste ga zapravili!

Lahko bi imeli najlepši gasilski dom v mirenski dolini. To je res, toda niti jaz niti drugi člani sedanje upravnega odbora nismo bili takrat društveni funkcionarji. Ne razumemo, zakaj moramo sedaj mi poslušati očitke za grehe drugih? Bilo bi prav, da bi raje tisti povprašali, kako je bilo in zakaj je prišlo do takega stanja. Tudi javnost naj bi zvedela, kako je s to zavedo.

Lojze Borštnar, predsednik PGD Mokronog.

Pročelje adlešičke šole, ki bo končno letos obnovljena

Na Ostrožnem se bomo preštel

Pipan Albin ne pove v svoji skromnosti mnogo o sebi; mimogrede izvem, da ima odklikovanje za hlabrost. Zakaj? Kot divizijski obveščevalec je zjel tri nemške oficirje in jih pripeljal v štab. In nič več ne pove. »Kaj bi torej, pravilno so bile tako zmotili so se, kajti kmalu nato smo udarili mi. Ne bom pravil, kako smo tolkli, saj je o tem že marsikaj napisanega.«

Uro potem, ko sem stisnil borcu Štirinajste, Zaleteju Francu roko, sediva s Pipanom Albinom in se ob dimu cigaret zatapljava v pretoklost. »Na Ostrožnem se bomo preštel,« pravi. »Na Štajerskem je mnogo mojih prijateljev, partizanov, ki niso nikoli videli Dolenjske v svobodi. Mnoge, tu-

di mene, pa je rešila partizanska bolnišnica na Pohorju. Ne vem, koliko nas je še.« »Kaj so tudi na Pohorju partizanske bolnišnice?« Jezim se nad svojo nevednostjo. »Da, za dve vem. Skrili smo ju v osrčje Pohorja pod Hudi vrh. Res, da smo bili daleč od prometnih krajev, da so bili le partizanske ekipe in gamsi naša družina, vendar je bilo nevarno zaradi sledu. Na Pohorju ježi sneg neverjetno dolgo; pomlad poznao vzpetine šele v maju, doline pa niti v juniju ne. Tako so nas Nemci dvakrat obiskali. Sledili so kurirja, ki je hodil na potok po vodo. Teško bi opisal tovarštvo in požrtvovalnost borcev in ranjenecv od takih težkih trenutkih, ko je viselo naše življenje na niti. Pohorje je bilo varen dom vsem ranjenecem, dom, kjer smo si nabrali novih moči za trde štajerske borbe.

To bo zanje velik dan, ko se bodo spet srečali. Spoznava se se le med strelji, bobnenjem in rafali. Sedaj pa se bodo srečali svobodni med množicami hvalečnega ljudstva, ki jih spoštuje in slavi. Res, lepo je doživeti tako srečanje.

di mene, pa je rešila partizanska bolnišnica na Pohorju. Ne vem, koliko nas je še.« »Kaj so tudi na Pohorju partizanske bolnišnice?« Jezim se nad svojo nevednostjo. »Da, za dve vem. Skrili smo ju v osrčje Pohorja pod Hudi vrh. Res, da smo bili daleč od prometnih krajev, da so bili le partizanske ekipe in gamsi naša družina, vendar je bilo nevarno zaradi sledu. Na Pohorju ježi sneg neverjetno dolgo; pomlad poznao vzpetine šele v maju, doline pa niti v juniju ne. Tako so nas Nemci dvakrat obiskali. Sledili so kurirja, ki je hodil na potok po vodo. Teško bi opisal tovarštvo in požrtvovalnost borcev in ranjenecv od takih težkih trenutkih, ko je viselo naše življenje na niti. Pohorje je bilo varen dom vsem ranjenecem, dom, kjer smo si nabrali novih moči za trde štajerske borbe.

To bo zanje velik dan, ko se bodo spet srečali. Spoznava se se le med strelji, bobnenjem in rafali. Sedaj pa se bodo srečali svobodni med množicami hvalečnega ljudstva, ki jih spoštuje in slavi. Res, lepo je doživeti tako srečanje.

Sušenje sadja

Bliža se jesen in sadje zori. Marsikdo ne misli, kako pride pozimi prav sušje (suho sadje) in da ga je treba že sedaj pripraviti. Seveda je kvaliteta sušja odvisna tudi od tega, kako smo sadje sušili. Pri nas prevladujejo še stare dimne sušilnice. V novejšem času pa se uveljavljajo brezdimne sušilnice, ki jih imajo že kmetijske zadruge in mogoče kak napreden kmet.

Navedel bom nekaj navodil za pravilno sušenje sadja. Za to sem se zanimal v Franciji in Švici, kjer sem se mudil kot kmetijski praktikant in mislim, da bo marsikateremu našemu kmetu nasvet dobrodošel.

1. Sadje za sušenje naj bo popolnoma zrelo. Nedozoreli, nerazviti, marogasti in črviivi sadeži niso za sušenje.
2. Sadje mora biti čisto. Umazano sadje najprej operi, posuši in šele potem lupi za sušenje. Celo nož pri lupljenju večkrat obriši.
3. Jabolka za sušenje skoro vedno lupimo. Pri nekaterih sortah sploh ne gre drugače, ker je koža trda in kvari okus.
4. Drobna in srednje debela jabolka olupimo in odstranimo peške, vendar jih ne razrežemo. Debela jabolka pa razrežemo v krljice.
5. Sladka in zelo kisla jabolka niso primerna za sušenje. Posušena sladka jabolka

so pusta, usnjata in se tudi pri kuhanju ne omeščajo. Najboljša za sušenje so jabolka, ki niso ne prekisla ne presladka.

6. Hruške sušimo navadno neolupljene s peškami vred.
7. Zimske, lesnikam podobne hruške, ki imajo zelo trdo meso, najprej oberemo, jih nekaj dni pustimo, da se omeže, potem jih šele sušimo.
8. Slive sušimo šele tedaj, ko so pri pečlju že uvele. Do takrat so črviivi sadeži že odpadli in na drevesu je ostalo le še zdravo sadje.
9. Češnje, češnje, višnje in hruške postavimo na leso posevno, s pečlji navzgor. Za vse sadje pa velja, da pri sušenju ne sme biti nakopičeno.
10. Pri koščičastem sadju moramo paziti, da ga sprva sušimo pri nizki temperaturi, da se sok ne izcedi, potem pa lahko kurimo tudi močneje.
11. Posušeno sadje moramo pustiti nekaj dni na zraku, da se popolnoma presuši.
12. Posušeno sadje hranimo v suhem prostoru. Najprimernejši so luknjičasti zabojni in vreče, ki jih obesimo pod streho, vendar moramo paziti, da so na zraku.

Pravilno posušeno sadje lahko hranimo 4 do 6 let, ne da bi se pokvarilo. Pepi Zalec

NEVAREN POŽAR SREDI VASI

V nedeljo je okrog 6. ure zjutraj izbruhnil požar pri posestniku Bertu Hrovatu na Vrhnih selih Iskra, ki je po »šljah« našla pot v slamo, naloženo na podstrešje, se je pri prič razplamela v nevaren požar, ki je ogrožal skoraj vso streha stanovanjske hiše, ki je bila tudi slamnata, se je tako vnela. V nekaj minutah sta pogorela tudi kašča in skedenj, hiša pa so gasilci rešili, pogorelo je samo ostrešje. Rešili so tudi živino, hrano in obleko. Domači gasilci zaslužijo res pohvalo, saj so bili takoj na mestu, ko je požar izbruhnil. Pomagala pa so tudi gasilska društva Dobindola, Novega mesta, Dolenjskih Toplic, Semiča in Stročič.

Posestnica Hrovatova je dobila pri reševanju hude opekline. Odpeljali so jo v novomeško bolnišnico. Škoda je za zavarovalnico le delno krita.

Ponovno moramo opozoriti ljudi, naj na podstrešja ne spravljajo slame sena in druge vnetljive šare. Gasilci pa naj poskrbe, da bodo podstrešja pravilno očiščena in vsaj okrog dimnikov posipana s peskom.

„NOVOTEKS“

TEKSTILNA TOVARNA NOVO MESTO

bo odprla v oktobru

„Novoteks manufakturo“

PRODAJALNO S TEKSTILNIM BLAGOM IN KONFEKCIJO NA DROBNO

V NOVEM MESTU, Glavni trg 25, v novi stavbi DOZ-a

Imeli bomo bogato izbiro volnenih tkanin in vsega ostalega tekstilnega blaga po najnižjih cenah

Potrošniki, v Vašem interesu je, da kupite dobro blago iz največje izbire, brez posrednikov in najceneje

Posebnost bodo volneni ostanki

Kaj pravite na to, Novomeščani?

Nekaj časa že nismo gledali filmov v Domu JNA, ali ne? Marsikdo se je razburil, ko je zagledal v oglasnem oknu klubskega kina listek: Predstave sanjskega doma... Kako neki morejo vsi gledalci postati člani Doma? Obrnil si se na nas z vprašanjem, zakaj je do tega prišlo. Pozanimali smo se pri upravi Doma in zvedeli tole:

Kino Doma JNA je bil do meseca maja kinematograf odpetega tipa — to pomeni, da je filme svobodno nabavil in jih lahko predvajal vsemu prebivalstvu. Filme so dobivali od podjetja FILM v Zagrebu. Vsa srečanja pa je bila v tem, da so od tega podjetja dobili tudi take filme, ki v Sloveniji sploh še niso bili na sporedu in je tako kinematograf hodil v zelje mestnemu kinu. Mestni kino se je pritožil...

Kočevski mladinci bodo šli na taborjenje na Jurjevico

V sredo 8. septembra je bila v Kočevju seja komisije za predvojaško vzgojo pri LOMO. Komisija je ugotovila, da je bil center za predvojaško vzgojo tudi letos zelo delaven. 29. oktobra bodo zaključili z delom in mladinci bodo prejel ocene, ki so jih zaslužili. Člani komisije so sklenili, da bo drugo leto priključen k predvojaški vzgoji še političen pouk. V kratkem bodo sklicali sestanek vseh direktorjev podjetij na Kočevskem, da se bodo pogovorili, kako naj obvezniki predvojaške vzgoje, ki so zaposleni v podjetjih, redno obiskujejo pouk predvojaške vzgoje. Podjetja naj bi jih tudi denarno podprla. Mladinci bi radi imeli uniforme, pa ne zmorejo zanje.

Obvezniki predvojaške vzgoje bodo sodelovali na proslavi občinskega praznika. V bližini mesta bodo taborili, pripravili straže in patrolje ter izvedli poskusni napad na Kočevje.

Na seji so tudi sklenili, da bo šlo 250 do 300 mladincev na sedemdnevno taborjenje v Jurjevico pri Ribnici. —o.

Občinski praznik v Kočevju

Za proslavo občinskega praznika v Kočevju je določen poseben odbor, ki je sklenil, da bodo proslave tri dni: od 1. do 3. decembra 1954. Priljubljeni odbor z ostalimi društvi marljivo dela, da bodo prvi dnevi decembra v Kočevju »kar najbolj slovesni. Večji kolektivni naj bi za te dni pripravili razstave svojih izdelkov. Tako bi predstavili gospodarsko, kulturno in politično moč okraja. Če jim bo naklonjeno vreme, bodo pa določili organizirali propagandne skoke.

-ka-

pralni praček

za pranje finih tkanin nima tekmeča na tržišču!

Heteroza

Biologija se v dvajsetem stoletju ni proslavila samo s pomembnimi odkritji kot so insulin, penicilin, streptomycin in drugi, ampak je iznašla tudi heterozo, s katero je mogoče podvojiti rastlinski pridelek. Pomembna zdravila bodo ohranila življenje milijonov ljudi, heteroza pa bo toliko povečala kmetijsko proizvodnjo, da se bodo nasitili milijoni tistih, ki danes gladujejo. Heteroza ni važna samo zato, ker je dvignila proizvodnjo koruze za 50%—100%, ampak je v kmetovalcih vzbudila zaupanje do kmetijstva na znanih stveni podlagi.

NOVICA IZ AMERIKE

Pred drugo svetovno vojno smo pri nas o heterozah prav malo slišali. Na zagrebški univerzi je sicer poskušal dr. Alojz Tavčar, toda njegovi izsledki se v praksi niso uveljavili. Takoj po vojni pa so se pričele širiti vesti o neki novi koruzi v ZDA, ki neverjetno bogato obrodi. Vesti so bile tako presenetljive, da jim sprva ni nihče verjel. V kmetijstvu je namreč že velika senzacija, če se pridelek kakave kulture poveča za 10—20%, tu pa smo slišali o 50 in celo 100%! Najboljši evropski strokovnjaki so odhajali v Ameriko. Ko so se vrnili, so pripovedovali o čudovitem uspehu ameriških znanstvenikov.

TRISTO MILIJARD DINARJEV

Ameriški poljedelci pridelajo danes s pomočjo heteroze 20 milijonov ton ali 2 milijona važenov koruze več kot običajno. Če bi te vagone razporedili po naši železniški mreži, bi zasedli vse proge Jugoslavije, pa bi jih še precej ostalo! Toliko koruze bi za našo državo pomenilo tristo milijard dinarjev. Vse to bi bilo pravzaprav zastoni, kajti heterozna koruza daje dvakrat večji pridelek ob enakem gojenju in negi kot običajna. Seveda se bo vsa ta denarja vprašal: zakaj še mi ne sejemo te koruze? Toda, ni vsak čevljar za vsako nogo! Ni rečeno, da bi prav ta koruza odgovarjala našim prilikam, ki so drugačne kakor ameriške. Seme sedaj že preiskujemo, a bomo morali za naše razmere najbrž vzgojiti svoje hibride (križance).

INBREDI

Ze zdavnaj so pri domačih živalih ugotovili, da je pomembnejše v sorodstvu slabše potomstvo, ki se počasi izrodi; parjenje s tujimi živali pa poja-

TUDI SLIKA DANAŠNJE MLADINE V AMERIKI

15-letnemu Richardu Wisdorfu v ameriškem mestu St. Joseph so starši za kazen, ker je prepreno prihajal iz šole, prepovedali za teden dni obisk večernih prireditev rokoborbe. Ko je hotel navzlic prepovedi z doma,

NA SEVERU PRIMANJKUJE ŽENSK

Cim bolj gojimo proti severu, tem manj je žensk in tem bolj se zavedajo svojega ugodnega položaja. Na Aljaski, polotoku Severne Amerike, so najbolj preveč vprašane ženske. Za to sta dva razloga: imajo jih zelo malo in so strašno domišljive, menda prav zato, ker je moških mnogo več. Tu je moški lahko srečen, če sploh najde žensko, ki je pripravljena živeti z njim v skupnem gospodinjstvu. Na Aljaski živi kakih 59 tisoč belcev, od teh je 40 tisoč moških in samo 19 tisoč žensk. Najočitnejši dokaz, kako zelo primanjkuje žensk, kako zelo primanjkuje na Aljaski žensk, je zaročni prstan, ki ga nosi skoraj vsaka ženska. Celo ko učenka v šoli dvigne roko, se ji zasveti na njenem prstancu zaročni prstan. V nekaterih naselbinah sploh ni najti neporočene ženske.

čuje vrsto. To velja tudi za ljudi in zato so nekdanje vse vere prepovedale poroke v najbližjem sorodstvu. V novejšem času so to razpikali podrobneje tudi pri rastlinah, še posebej pri žitaricah, ki so večinoma dvospolne, to se pravi, da so na eni rastlini moški in ženski spolni organi. Možno je torej samooplojevanje, toda to se redko dogaja, ker je narava tako uredila, da po možnosti do njega ne pride. Prav tako je pri koruzi. Moški spolni organ predstavlja metlica na vrhu stebela, ženski pa laske. Cvetni prah z metlice raznese veter na vse strani in seveda tudi na laske drugih koruz. Tako narava sama križa rastline med seboj. Dedno čisto koruzo je mogoče dobiti samo s samooplojevanjem. V ta namen so zavili v pergamentne vrečice metlice in laske iste koruze. Ko je cvetni prah v metlicah dozorel, so ga stresli na laske. Na ta način so dobili povprečno, a rodovno skoraj čisto koruzo. Isti postopek so še nekajkrat ponovili. Vrsta je popolnoma opešala in se skoraj izrodila. Tem slabotnim, za kmetijstvo neuporabnim rastlinam, so znanstveniki dali ime »inbreidi«.

PRESENEČENJE

Potem pa so križali med seboj inbrede. Potomci dveh inbredov so bili nenavadno močni! Vse slabosti so na mah izgubile. Ti križanci so tudi daleč nadkrčili svoje prve starše, to je običajno koruzo. Pojav, da slabotni in izrojeni inbreidi dajejo potomstvo, ki prekaša prvotno sorto, imenujemo heteroza. Seme, ki smo ga letos posejali pa obdrži svojo heterozno lastnost samo eno leto. Drugo leto bi seme na heterozne koruze dala že slabšo, ali pa čisto navadno koruzo. Zato je treba seme

ga je mati okregala in mu primazala klofotu. Richard je skočil po puško in ustrelil mater v glavo od zadaj. Ko je zaslislala strel je prihitela njegova stara mati, pa tudi njo je na mestu ustrelil. Nato je počakal očeta, da se je vrnil iz rogovine in ubil še njega. Po krivem dejanju je mladi zločinec vzel 250 dolarjev in domači avtomobil ter se odpeljal v Fairmont v Minesoto, da prisostuje rokoborbi. Po prireditvi je odšel proti jugu, kjer si je spetoma kupil čevlje »cowboy« in odšel v gledališče. Ko se je vračal iz gledališča, ga je policija prišla in aretirala. Na vprašanje, zakaj je storil tako gnusen zločin nad lastnimi starši in staro materjo, je kratko odgovoril: »Ne vem.«

ZAKONSKA DOGODIVČINA

V ameriškem mestu Columbus sta se zakonca Willam in Evelyn jutraj spria. Spor se je zaključil tako, da je mož udaril svojo drago ženko z ribiško palico po glavi in odšel s prijatelji na ribolov. Po njegovem odhodu je žena polila hišo s petrolejem in jo zažgala. Če je mož ujel kako ribo, je imel dovolj žerjavice, da jo speče, ko se je vrnil domov.

(Nadaljevanje in konec)

Prihod II. grupe odredov na Štajersko v jeseni 1942 pomeni novo razdobje za razvoj osvobodilnega boja proti nemškimi okupatorjem, ki so se imeli že za stalne gospodarje slovenskega Štajerja. V svojih uradnih spisih so pokrajino med Dravo in Savo imenovali »Unterland« (Spodnji kraj), ki naj bi jo graški gaulter Überreither po Hitlerjevem ošernem naročilu s pomočjo Franza Steindla, Antona Dorfmeistra, Müller-Hacciusa in cele vrste drugih nacističnih, esesovskih, gestapovskih in drugih krivolokov čimprej ponemčili. Ze od okupacije v l. 1941 sem so bili pripravljani in podpisani vsi formalni akti, s katerimi naj bi bila slovenska Štajerska v nasprotju z mednarodnopravnimi običaji vključena v tretji rajh in postala njegov sestavni del. Vedno močnejše partizanske akcije v teh »spodnjih krajih« so prisilile fašistično Nemčijo, da je ponovno odlagala izvedbo tega formalnega akta, ker ni bilo v njenem interesu, da bi morala v svojih poročilih vojaškega značaja priznavati uporniško gibanje znotraj svojih državnih meja. Se manj pa pred očmi lastnih nemških podvajancev in sumljivo hladnih in odmikajočih se slovenskih mno-

najvažnejša pridobitev sodobne biologije

vsako leto kupiti, ker si ga sam kmetovalec ne more vzgojiti (vzgoja traja najmanj pet let). Prodajajo pa ga semenske postaje, ki se bavijo samo s križanjem. Čeprav je treba seme kupiti, se sejanje heterozne koruze zelo splača. Sprva je bila heterozna koruza seveda zelo draga, potem pa so izboljšali postopek in danes jo lahko kupi vsak ameriški kmetovalec.

LASTNOSTI HETEROZNE KORUZE

Pozneje so dognali, da nekateri pari dajo boljše rezultate, drugi zopet slabše. Morali so preiskati mnogo inbredov in še večje število kombinacij, da so našli povoljne pare. To je bilo resnično mogočno delo. Znanstveniki mislijo, da še ni popolnoma izkoriščena vsa moč, ki jo ima koruza v sebi. Toda že sedaj so dosegli dovolj. Heteroza je izboljšala kvaliteto in kvantiteto koruze in skrajšala čas zorenja. Tako so koruzo lahko pričeli gojiti tudi v severnejih krajih, kjer jo je do sedaj uničil zgodnji jesenski mraz. Raste celo v Kanadi, ki ni ni-

Kako sem postal padalec

Ze v mladih letih sem si večkrat delal majhna padala. Na žepni robec sem si privezal nekaj vrvice, na njej pa obesil kos starega železa. Padalo je bilo s tem že napravljeno in lahko sem ga metel z ostalimi dealeč v zrak, da se je potem počasi spuščal k tlemi. Pozneje smo jih metali tudi s frakami.

Po teh polkuzkah pa sem si kmetu začel vednega padala. Res sem se s prijatelji dogovoril za tak padalski podvig: hotel sem sam skakati in vročega potletnega popolnovega sem zavili v vrvice, šotorski krili in ribarni za Krko. Vse planje smo zvezali. Prireditli smo še vrvice in padalo je bilo narejeno. Potem smo poiskali ob Krki visoko drevo in prostor za doskok na zemljo. Za doskok sem si izbral globoko reko, splezal s padalom na drevo, in po enournem prenišnjevanju sem s težkin in nepravilno napravljenim padalom skočil v objem zelene Krke. Skok se mi je popolnoma posrečil. Tako mi je padalo ostalo v krki, sem izgubil veselo do lakega »kopanja« v popolni »padalski uniformi«.

Veliko veselje sem dobil do padalstva v drugi svetovni vojni. Večkrat sem videl nad Zvezberkom letala in tudi padalci so pristajali. Kakor povsod, tako tudi tukaj, otroci nismo izostali. Prvi smo bili pri njih in jih radovedno ozogavali, otipavali mehko svilo in vrvice padala ter od vseh strani ogledovali, kako je padalo narejeno. Zabeležil sem, da bi tudi jaz opletel v krki, v silo šave — postal pilot ali padalec.

Sreča se mi je kmalu nasnehnila. Bilo je leta 1949 meseca septembra, ko me je sekretar

pralni prašek odlične kakovosti, poceni omogoča ugodno pranje

koli mislila, da bo pridelala koruzo doma.

Nova koruza vsebuje več beljakovin, olja in sladkorja. Olje in beljakovine so v zrnu, sladkor pa v stebelu, ki je odlična živalska hrana. Pri neki vrsti stroki že popolnoma dozore, ko je steblo še zeleno in ga uporabimo za krmo.

HETEROZA TUDI DRUGJE

Govorili smo le o heterozni koruzi, ker se je najbolj obnesla. Heterozo lahko uporabimo tudi pri drugih rastlinah in celo živalih. Tako lahko križamo sadno drevje, krompir, prašiče, zajce in druge. Predvsem ima heteroza bodočnost v gozdarstvu. Vzgojijo so že drevesa, ki nadkriljujejo svojo vrsto po hitri rasti in količini lesne mase za več kot 100%.

Heteroza je danes simbol ameriškega poljedeljstva in je najdragocenejši dar, ki ga je biologija darovala ameriškemu narodu in vsemu svetu. Ob tem pojavu se je vredno ustavititi, saj je za Jugoslavijo koruza relativno še važnejša kot za Združene države.

Priredil Marjan M.

En dan med obvezniki predvojaške vzgoje

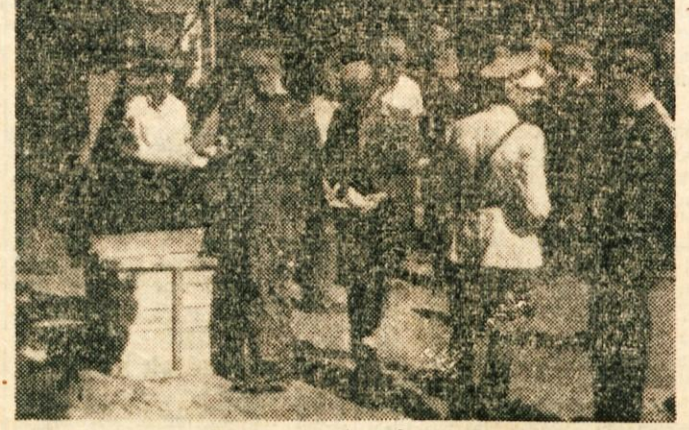
Vzgojitelji bodočih pripadnikov JLA v novomeškem okraju so prišli na misel, da bi bil strnjen pouk mladincev najbolj uspešen, zato so se odločili, da bodo organizirali tako logorovanje za več občin skupaj. Prvi poskus je več kot uspešen. Stremeti je treba, da bi v bodoče na podoben način pripravljali na vojaško službo prav vse obveznike v okraju.

Na drugo vihra državna zastava. Prijazen grček, kjer je pred vojno gospodoval barontuje, danes pa je del državnega posestva, je spremenjen v pravi vojaški logor. Ko se približamo vходу sname mlad stražar puško z rame in nas ustavi. Ze prihitel dežurni častnik, s katerim se hitro spoznamo: prišli smo obiskat mlade predvojaške obveznike, ki tu dobivajo osnovno vojaško znanje. Dva tedna bodo preživeli v vajah in pouku, da jim bo vstop v enote JLA čim lažji.

Zivljenje v logoru je povsem podobno vojaškemu. Kot je potrebno za vojaško enoto, je ves prostor zastražen, zlasti ponoči. Stražniki obvezniki sami po razporedu stareših. Uvedeno je dežurstvo, razdelitev obveznikov po četah in bataljonih z vsemi častniškimi in podčastniškimi položaji. Delovni čas je točno razdeljen. Vsajanje je zgodaj, sledi jutranja telovadba, zajtrk in potem praktični pouk. Vsak komandir s svojo skupino odide na določeno mesto, kjer se začne: »ena, dve, prva druga, leva desna, na leva kruga; ir pod. Sledi pouk o rabi in sestavu orožja, potem razne vojaške vaje, taktika napada in obrambe, skratka vsega, kar mora obvladati vsak vojni obveznik.

Dobršen del dneva je določen za strokovna, politična in gospodarska predavanja. Bodoči vojak JLA mora biti seznanjen z vsem. Seveda ima tak logor tudi svojo kuhinjo,

kuharja in njegove pomočnike in »krompirjeve«, kot imenujejo tiste, ki lupijo krompir, ker niso sposobni za vojaško službo, ali pa imajo od zdravnika predpisano lažje delo. Hrana je dobra in izdatna. Ko bi videli mlade junake, kako hitro se zvrstijo na določene kraje, predno gredo v strogi vrst:

Kuhar ima besedo...

do kuhinje. Vsak dobi porcijo tople hrane in kos kruha. Da ne bi bil kdo prikrjšan za bolj mastno hrano, ki je pri vrhu kotla, se mladinci menjajo pri vsakem obroku, da pridejo vsi na svoj račun. Tisti, ki je dobil kosilo prvi, bo dobil naslednji obrok zadnji. Po dopoldanski »vežbi«, se izdatno kosilo kar prične. Kuhar dobro ve, da mladi ljudje potrebujejo več hrane, zato tudi skuha več. Ko dobe že vsi, kotel še ni prazen, se kuhar oglasi: »Repetiši naprej«, in pred kotlom stoji ponovno kar lepa vrsta...

Po kosilu je do 16. ure počitek, nato pa predavanja do 18. ure. Ob pol sedmih je že večerja, nato še podraz zadržani in nekaj razvedrila, ob 20 pa vsi na »spanje«. Marsikateri mladinec se težko spravi spat tako zgodaj. Rad bi se

pouka mladinci tudi razvedrilo. Zoga je najbolj priljubljen predmet, pa tudi za druge pannonoge sporta imajo veliko veselje in smisel.

Tako je potekalo življenje v prvem logoru obveznikov predvojaške vzgoje novomeškega okraja. Z doseženim uspehom so bili prav vsi zadovoljni. To ni samo uspeh v znanju, temveč ima še druge dobre strani. Mladinci iz različnih »asi in podjetij so se spoznali med seboj in navezali tovarštvo, ki je zlasti med našo kmečko mladino na podeželju tako potrebno. Stari borci iz vrst rezervnih oficirjev, ki so z aktivnim oficirjem, pristojno prevzeli usposabljanje mladega naraščaja za JLA, prenašajo na bodoče vojnike naše neodvisnosti svoje bogate izkušnje iz časa NOB, izpopolnjene z najnovjšimi vojaškimi vedami.

Gimnazija je spet zadihala

Ze v četrtek je študentarija (pravzaprav so dijaki, toda sami se tako nikoli ne imenujejo) hodila po mestu z zaskrblerimi obrazi. V petek je zopet pouk! Milanu, kar ne gre v glavo:

»Komaj sem se trikrat kopal v Krki, bil sem nekaj dni pri stricu in enkrat v Šmarjških — pa je konec počitnic.«

»Meni je že kar dolgčas po šoli,« je vzdihnil Peter. »Pravijo, da bodo zelene table in rumena kreda. Radoveden sem, kakšen boš, če ti bom zabrisal čunjo v glavo?«

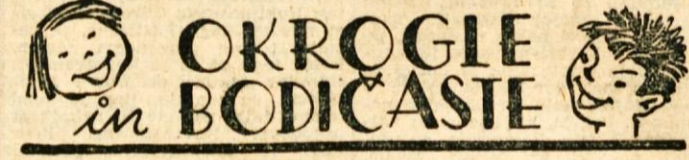
Zdajci je čudno poškilil, nekaj siknil prijatelju in že sta izgubila v ulico. Kaj neki je? Počasi sem se obrnil... hm, seveda — profesor...

melo po ušesih. Noge so drsale po stopnicah in stopale v razrede... o, kako lepo! Vsa okna in stene so svetlo prepleskane, klopi očiščene, nove table... Branko in Ivan sta se stela za prostor, na katerem je malo po tistem starem pregovorju: kjer se pripravata... sedel Marko! Zdaj je v razred stopil razrednik. V roki je imel temnomodro knjigo in sveženj dokumentov. Vse je potihnilo. Branko je na se revanž stopil Ivanu na nogo, ki se je moral sladko nasmehtiti profesorju, ker ga je ta pravkar vzpodbudno gledal. Izpod Mirine klopi je neskončno počasi priplavala zadnja stran TT... in potem je postalo res čisto tiho...

»Sedite!«

Prst je zdrsel po seznamu in stoli so ropotali, ko so fantje in dekleta vstajali. Začelo se je...

Prvi in drugi razredi pa niso mogli v stavbo. Premalo prostora je, pa so kar zunaj obstopili svoje razrednike. Toliko jih je, da bo moralo deset oddelkov imeti popoldanski pouk. Spet nov problem: kdaj bo kdo hodil? Nihte ne mara popolnoma — pa nič ne pomagaj sedem sto naenkrat jih ne spraviš v poslopje, pa če se tudi razletiš! Proforsorski zbor si želi, da bi timperje ločili višjo in nižjo gimnazijo v dva samostojna zavoda, ker je tak dvojni »siht« vseeno malce prenaporen!

OH, TI OTROCI!

Gospa Bakula je zahtevala, naj policija prime njenega sina, ker je ni poslušal in se je brez dovoljenja odpravil na 3000 km dolgo pot s kanujem po Mississippiju. Policija je zahtevala odklonila; skrbna mamiica ima namreč že 96 let, njen neubogljivi sinko pa 72.

»Dobro ga drži, grem po pomoč!«

TOLAŽBA

V neki kavarni je visel nad blagajno napis: »Nikar se ne

Dolenjska in Štajerska v skupni borbi za svobodo

še skrbneje pripravljene. Zal, so uspešne akcije partizane same včasih dovedle do tega, da so tu in tam prelahko ocenjevali sovražnika, drzni partizanski pogum je včasih preglasil preudarnost. Eno in drugo pa v borbi, zlasti v borbi takega značaja, kot je bila partizanska, ni vedno koristno.

7. novembra 1942 se je Savinjski bataljon, ki je bil na Dobrovljah, nenadoma znašel v trojnem obroču, iz katerega se je moral z naskoki prebiti. Pri tem je umrlo junakaše smrti sedemnajst borecev. Med njimi je bil tudi Janko Stariha, ki ga je spominska razstava Muzeja narodne osvoboditve v izloženih oknih »Slavije« in Ljubljani pozabila uvrstiti med narodne heroje II. grupe odredov —, ki jih je nacistični bes hkrati s skupino ujetih borecev in bork izpostavil v Celju javnemu zasmrtovanju. Komaj dva meseca kasneje, 8. januarja 1943, tudi Pohorskega bataljona ni bilo več. V mogočnih hramih pohorskih gozdov je obelaz

»Kralj Pohorja«, oče Sarh s svojimi tremi mladimi sinovi, padel je komandant Grog z ženo Katko, padel komisar Rajko, ki se je nekaj mesecev pred tem prebil preko Kavaravank in Koroške, in z njimi vsi, ki so bili v taborišču nad Oplotnico.

Spomlad 1943 je prinesla Nemcem nove skrbi. Ne samo, da partizanstvo ni bilo uničeno, marveč je okrepjevalo uprizarjalo nove napade. V poletju 1943 je fašistična in nacistična zver dobivala že take udarce na svetovnih bojišči, da je bila os Rim—Berlin—Tokio, nekoč vsemu svetu s tako grozečo brezobzirnostjo in »zjeklenim paktom« označena, že pošteno razrahljana. Njen najslabši del, Italija, o kateri zgodovina evropskih narodov mnogo ve, in je evropska diplomacija po bridkih izkušnjah spoznala, da jo je bolje imeti za sovražnika kot za zaveznika, se je zopet pripravljala za preskok v nasprotni tabor. Prvi korak k temu, brezpogojna kapitulacija, je bil že storjen. To so ve-

deli Zavezniki, vedel je Vrhovni štab NOVJ, slutili pa so tudi Nemci. Vsi so se pripravljali na ta trenutek.

Slovenska osvobodilna vojska je v poletju 1943 doživljala svojo reorganizacijo in prehajala na stopnjo regularno urejene vojske. V juliju sta bili ustanovljeni prvi dve slovenski diviziji, ki sta v sklopu celotne NOVJ dobili zapovrstni številki XIV. in XV. divizije. V sestavi petnajste so imeli preiti tudi štajerski partizani. Zato je bil po zapovedi Glavnega štaba Slovenije 6. avgusta 1943 na Sipiکو zbor vseh štajerskih partizanskih enot, na katerem je bila ustanovljena SNOB Slavka Slandra. Nova brigada je nekaj dni za tem prejela ukaz, da odide v sestavi XV. divizije na Dolenjsko, kjer so se spričo pričakovane kapitulacije Italije zbirale vse slovenske brigade: štiri z Dolenjske in Notranjske, Gradnikova s Primorske, Gorenjska (kasneje Prešernova) z Gorenjske in Slandrova s Štajerske. Zdaj so štajerski borci

prihajali na Dolenjsko, pred letom pa so dolenjski odhajali na Štajersko. Slandrovi so si po težkih bojih z Nemci priborili prehod in pri Jevnici prekoračili Savo ter se 27. avgusta že vtaborili nad Mirensko dolino. Tu jih je med skupnimi akcijami z Gubčevci in Cankarjevci zatekla vest o kapitulaciji Italije. V naglih pohodih so se borci Slandrove brigade primaknili k Novemu mestu in 10. septembra 1943 ob pol 10. uri so bataljoni VI. brigade z zastavo in komandantom Simonom-Jankom Sekirnikom in komisarjem Cirilom-Mitjem Ribičem na čelu vkorakali v Novo mesto in tako osvobodili dolenjsko prestolico.

Po razorožitvi italijanske posadke je Slandrova brigada v septembru izvedla vrsto napadov na belogradistična in nemške enote v Mršci vasi ob Krki, pri Mokrem polju, Krmelju in drugod. V drugi polovici septembra se je štab brigade premaknil v Mokronog. Tu je komandant Stane, ki je obiskal brigado, sporočil, da je Slandrova brigada zopet izločena iz sestavi XV. divizije in da se vrne na Štajersko. Vrnil pa se je tja sva mo del borecev, ki so na Štajerskem s pritokom novih partizanov pod Slandrovim imenom sestavili novo brigado, na Dolenjskem ostali borci

ci pa so tvorili jedro nove, XII. brigade, ki je dobila naziv »Štajerska brigada« in je operirala na Dolenjskem.

Položaj na svetovnih bojišči in na naših tleh je v začetku l. 1944 zahteval, da pride na Štajersko velika vojaška enota in podpre aktivnost IV. operativne cone, ki ji je poveljeval naš dolenjski rojak Jože Borštnar. Tako je januarja 1944 izpod Gorjanec odšla preko Hravske vsa XIV. divizija na svojo znamenito pot.

Poizkus prehoda preko Save II. Štajerskega bataljona v zimi 1941, preboj II. grupe odredov preko Gorjanske v poletju 1942 in divizije v zimi 1944, obratni premik Slandrove brigade in Kozjanskega odreda poleti 1943 ter drugih enot v letu 1944, stotine in stotine novih borecev, ki so 1944 in 1945 prihajali preko Save na Dolenjsko, so ustvarili nepremakljivo skupnost slovenskega ljudstva na obeh straneh Save, ki jo je stoletni sovražnik zaman skušal za vedno razdvojiti in uničiti.

Ko bodo 19. t. m. na Ostržnem zopet postrojeni borci v nekdanjih formacijah bataljonov, odredov, brigad in divizij, bo v njih drhtel tudi spomin na mrtve bataljone, ki so temelji naše svobodne domovine.